

Opphavsrett
Et notat utarbeidet av Forskerforbundets
opphavsrettsutvalg

20. desember 1999

Opphavsrett

Et notat utarbeidet av Forskerforbundets opphavsrettsutvalg

Professor Trond Eskeland, Universitetet i Tromsø, leder av Forskerforbundets hovedstyre

Professor Helge Rønning, Universitetet i Oslo

Hovedbibliotekar Hilde Trygstad, Diakonhjemmets høgskole, medlem av Forskerforbundets hovedstyre

Forhandlingssjef Frank O. Anthun, Norsk Forskerforbund (sekretær)

Oslo 20. desember 1999

Innhold:

1. Om utvalget og utvalgets mandat
2. Om utvalgets arbeid
3. Generelt om opphavsrett
4. Opphavsrett i arbeidsforhold
5. Forskerforbundets ståsted
6. De aktuelle problemstillingene
7. Utvalgets anbefalinger
8. Oppsummering – Forskerforbundet politikk på opphavsrettens område

1. Om utvalget og utvalgets mandat

Forskerforbundet har i stigende grad mottatt henvendelser fra medlemmer og tillitsvalgte som etterlyser forbundets politikk på opphavsrettens område.

Saken er ikke minst blitt aktualisert ved at den teknologiske utvikling i de senere årene har ført til nye utnyttelsesformer av verk med opphavsrettslig vern. Først og fremst gjelder dette utnyttelse av verk i digitalisert form som nedlasting av verket på datamaskin og distribusjon av verk på Internett og andre kanaler for fjerninformasjon.

Forbundets medlemmer er både opphavsmenn og brukere. Forbundet skal forsvare forskernes og andres rett til å råde over og kontrollere bruken av egne verk. Samtidig arbeider forbundet for å styrke formidlingen av og tilgjengeligheten til forskning og kunnskap.

I notat av 11.02.98 til styret anbefalte Forskerforbundets sekretariat at det ble nedsatt et utvalg som skulle legge frem anbefalinger om forbundets politikk på opphavsrettens område.

Utvalget burde ha representanter både for opphavsmenn og brukere, samt medlemmer med kunnskap om ny teknologi og nye medier.

Sekretariatet foreslo at utvalget i første omgang skulle drøfte aktuelle problemstillinger og legge disse frem for styret, for eventuelt senere å komme tilbake til behovet for mer inngående utredninger av spesielle temaer

Notatet ble behandlet i styret som sak nr. 24/98 i møte 18. februar 1998, og styret fattet følgende vedtak:

”Det nedsettes et utvalg bestående av professor Helge Rønning, styreleder Trond Eskeland og styremedlem Hilde Trygstad (Frank O. Anthun er sekretær). Utvalget skal utarbeide et notat som grunnlag for styrets drøfting av opphavsrett. Notatet bes lagt frem innen 1. september 1998.”

2. Utvalgets arbeid

På grunn av andre prioriterte oppgaver kom utvalget først sammen til et innledende møte 1. juli 1998. Neste møte i utvalget ble holdt 24. august. Utvalget følte behov for å trekke inn ressurspersoner, og på møtet 23. september deltok generalsekretær Trond Andreassen i Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening. 3. november arrangerte utvalget et miniseminar med følgende deltakere i tillegg til utvalget: Professor Olav Torvund ved Universitetet i Oslo, direktør Jon Willy Rudolph fra Kopinor, direktør Ola Haugen fra Cappelen og Den norske Forleggerforening og underdirektør Hans Martin Fagerli fra Høgskolen i Oslo. Representanter fra Kulturdepartementet og universitetssektoren var invitert, men hadde ikke anledning til å delta.

Utvalget har gjennom sitt arbeid og i dialog med representanter fra ulike interessegrupper fått en rimelig innsikt i de mest aktuelle opphavsrettslige problemstillingene av betydning for Forskerforbundet.

Opphavsrettsutvalgets notat ble forelagt hovedstyret i møte 9. juni 1999 som sak nr. 55/99. Hovedstyret vedtok å sende notatet til de største og mest berørte lokallag og foreninger i Forskerforbundet for eventuelle kommentarer.

Etter denne "høringsrunden" og ny behandling i opphavsrettsutvalget, vedtok hovedstyret i møte 28. oktober 1999 (sak 93/99) å slutte seg til opphavsrettsutvalgets notat. Styret ba samtidig sekretariatet å utarbeide et sammendrag som kan tjene som Forskerforbundets policydokument i saken.

Utvalget har i liten utstrekning tatt for seg andre rettsområder av immateriell karakter som katalog- og fotoretten. Vi har imidlertid sett nødvendigheten av å sette søkelys på problemstillinger i tilknytning til patentretten, ikke minst fordi det både i Danmark, Sverige og Norge arbeides med å overføre universitetsforskernes patentrettigheter til institusjonene. Forskerforbundets styre har gitt opphavsrettsutvalget i oppgave å arbeide videre med denne saken.

3. Generelt om opphavsrett

Opphavsrett er en del av den såkalte immateriellretten som m.a. også omfatter patentrett, mønsterrett og rett til varekjenning og forretningsnavn. Opphavsretten gir den som har skapt et litterært, vitenskapelig eller kunstnerisk verk av enhver art rett til å bestemme om verket skal utnyttes og på hvilken måte utnytingen eventuelt skal skje. Opphavsmannen kan stille betingelser for utnyttelsen, eksempelvis kreve betaling, og ingen har lov til å endre på verket uten etter tillatelse fra opphavsmannen, se lov av 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk.

Opphavsretten og beslektede rettsområder er av komplisert karakter, og beheftet med en rekke feiloppfatninger. Ikke bare blant legfolk, men også i rekken av praktiserende advokater, har Forskerforbundet registrert at opphavsrettslige problemstillinger blir drøftet på feilaktig grunnlag. Vanlige misforståelser er at opphavsretten beskytter ideer og kunnskap, og at verk må ha betydelig litterær og/eller kunstnerisk verdi for å være vernet etter loven.

Mange hevder også at opphavsretten er til hinder for fri informasjonsutveksling, uten å være oppmerksom på at loven i realiteten gir brukerne stor frihet til å nyttiggjøre seg opphavsrettslig stoff vederlagsfritt, og ettersom ideer eller kunnskap ikke er vernet, kan alle gjengi innholdet i et verk med egne ord eller på egen måte. Det er for eksempel tillatt til å kopiere til privat bruk fra bøker, aviser og tidsskrifter. En kan vederlagsfritt låne bøker, videogrammer og musikk fra de offentlige bibliotekene. Det er også tillatt å søke informasjon på Internett (men ikke spre vernet informasjon videre). Hensikten med loven er først og fremst å forhindre at andre utnytter verket til skade for opphavsmannen og hans forlegger, eksempelvis ved at bøker og artikler blir kopiert i et omfang som reduserer forfatterens og forlagenes inntekter av boksalg.

Det er viktig å være oppmerksom på opphavsrettens ”altomfattende” karakter. I motsetning til andre rettsområder hvor ny teknologi kontinuerlig skaper behov for lovendringer, fanger åndsverklovens (§1) formulering ”....verk av enhver art og uansett uttrykksmåte og uttrykksform” opp alle nye utnyttelsesformer av opphavsrettslige verk. Det er hovedsakelig ved spørsmålet om hvorvidt det skal ytes kollektivt eller individuelt vederlag ved bruk av de nye utnyttelsesformene at det kan være behov for revisjon av loven.

For å gi et nærmere innblikk i opphavsrett vedlegger vi, med tillatelse fra professor Olav Torvund ved Institutt for rettsinformatikk (UiO), hans ”Opphavsrett - en introduksjon” (kun i trykt utgave av notatet)

4. Opphavsrett i arbeidsforhold

Den som skaper et opphavsrettslig verk er den *originære* (opprinnelige) opphavsmannen. Om andre, herunder arbeidsgiver, skal ha rett til å råde over verket må dette fremgå av lov eller avtale. Som professor Torvund skriver under pkt. 8.3 i sin oversikt er utgangspunktet at *opphavsretten overdras i den grad det er rimelig og nødvendig for at ansettelsesforholdet skal nå sitt formål, men ikke lenger*. Det er altså arbeidsforholdets karakter og arbeidsavtalens innhold som avgjør om, og i hvor stor utstrekning, arbeidsgiver/bedriften får overdratt opphavsrettigheter til seg.

I praksis fører dette til forskjeller mellom forskningsinstitutter (som driver oppdragsforskning) og universiteter og høyskoler som i stor utstrekning driver egeninitiert forskning finansiert av institusjonen selv.

Forskerne på forskningsinstituttene skal, i kraft av arbeidsavtalen, utføre definerte oppgaver og presentere resultatene i form av kompendier, artikler, notater osv. Arbeidsgiverne erverver gjennom arbeidsavtalen (herunder praksis/sedvane) opphavsrett over verkene i den form de tradisjonelt presenteres i, for eksempel i skriftserier og rapporter.

Eksempel:

En forsker på Norsk Utenrikspolitisk institutt (NUPI) får i oppdrag å lage en rapport om aktuelle problemstillinger i tilknytning til etniske konflikter på Balkan. Arbeidsoppdraget er fullført når rapporten foreligger til publisering i en skriftserie fra NUPI, og arbeidsgiveren får opphavsrett til artikkelen slik den fremstår i det aktuelle nummeret av skriftserien. Om NRK ønsker å lage et radioprogram hvor hele eller deler av artikkelen blir gjengitt muntlig av forskeren, er det forskeren (og NRK), og ikke NUPI, som i denne forbindelse har opphavsrett til disse aktuelle sekvensene.

På universiteter og høyskoler er arbeidspikten bl.a. knyttet til forskning og publisering av forskningsresultater, men ikke til produksjon av bestemte forskningsresultater eller vitenskapelige artikler som arbeidsgiver kan nyttiggjøre seg kommersielt. Forskerne her har i utgangspunktet ingen plikt til å overdra opphavsrettigheter til arbeidsgiver.

En parallell til dette finner en i Lov om arbeidstakers oppfinnelser av 17. april 1970 nr. 21, som på visse vilkår gir arbeidsgiver adgang til å vinne rett over patenterbare oppfinnelser som er gjort av arbeidstaker. Loven gjelder ikke lærere og vitenskapelig personale ved universitet og høyskoler.

Lovens §39 gir imidlertid arbeidsgiver rettighetene til datamaskinprogram Etter lovens §9 er materiale utarbeidet i tilknytning til offentlig myndighetsutøvelse uten vern. Dette gjelder hovedsakelig materiell som er utarbeidet i tilknytning til administrasjon av institusjonen, samt eksamensoppgaver, sensorveiledninger ol.

Som en konsekvens av ovennevnte finner utvalget det, i denne omgang, lite aktuelt å behandle de situasjonene hvor arbeidstaker, i kraft av lov eller arbeidsavtale, har plikt til å overdra opphavsrettigheter til sin arbeidsgiver. I praksis betyr dette at vi kun omtaler problemstillinger som er knyttet til universitet og høyskoler.

For nærmere orientering, og med tillatelse fra forfatteren, vedlegger vi utredningen ”Akademiske forfatters rettigheter til egne verk” som professor Jon Bing har utarbeidet på oppdrag fra Norsk Faglitterær forfatter- og oversetterforening.
(kun i trykt utgave)

5. Forskerforbundets ståsted

Forskerforbundets medlemmer er i en spesiell situasjon i forhold til opphavsrettslige problemstillinger. Forskerforbundet skal i henhold til formålsparagrafen ivareta medlemmens økonomiske og yrkesmessige interesser, men er ingen opphavsrettsorganisasjon slik som Norsk Faglitterær Forfatter- og Oversetterforening, Den norske Forfatterforening, Norsk Oversetterforening, Norsk Filmforbund, Norsk Skuespillerforbund, Norske Grafiske Designere, Norsk Journalistlag og Norsk Komponistforening. Disse foreningene har igjen organisert seg i forbund som står for beregning og innkreving av vederlag for m.a. papirkopiering (Kopinor), vederlag for sekundærutnyttelse av lyd og levende bilder (Norwaco) og TONO som forvalter rettighetene til norske og utenlandske komponister.

Forskerforbundet engasjerer seg ikke i forhandlinger om kollektive vederlag, og tar heller ikke saker som er knyttet til forfattervirksomhet utenom arbeidsforholdet. Formålsparagrafen til forbundet er knyttet til arbeidsforholdet.

Forskerforbundet skal likevel overvåke at medlemmene til enhver tid får de rettigheter som lov og avtaleverk gir dem. Dette må også gjelde immaterielle rettigheter som oppstår i arbeidsforholdet, og av den grunn omfattes av forbundets arbeid for å forbedre medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår.

Forskerforbundet organiserer både opphavsmenn og brukere av opphavsrettslig vernet materiale. Forbundet organiserer også medlemsgrupper med ulike interesser i relasjon til opphavsrettslig vernet materiale.

Forskeren i rollen som forfatter av lærebøker og vitenskapelige artikler vil ha behov for å sikre sine rettigheter til eget verk, til å få vederlag for kopiering og bruk av verket, og til beskyttelse mot krenking av de ideelle rettigheter til verket.

I rollen som formidler av sitt arbeid vil forskeren ha behov for å kommunisere med andre forskere og med et bredere publikum. Hun/han ønsker å bli referert til og sitert fra, siden dette gir anerkjennelse, prestisje osv. I denne rollen blir hensynet til beskyttelse av rettigheter

og til økonomisk kompensasjon for kopiering mindre verd enn behovet for informasjonsutveksling og anerkjennelse.

Forskeren som lærer ved universitet og høyskoler er opptatt av at studentene får billig og effektiv tilgang til mest mulig informasjon, ikke minst i lys av studentenes økonomi.

Studentenes betaling for kopiering kan oppfattes som en ekstra, og kanskje unødvendig belastning i studiene.

Lojaliteten til egen institusjon, vissheten om stramme budsjetterammer, kan få forskeren til å betrakte vederlag for kopiering av opphavsrettslig materiale som en salderingspost.

Slike holdninger forsterkes gjerne når forskeren blir valgt inn i kollegiale organ, og får et direkte delansvar for institusjonens økonomi.

De samme holdningene finner en hos *administrativt ansatte*, som daglig opplever konflikten mellom knappe budsjett og krav til høy kvalitet og stor produktivitet ved institusjonen.

Bibliotekaren, har ønske om friest mulig informasjonstilgang, og effektive

informasjonskanaler. Normalt skaper ikke dette noen konflikt i forhold til rettighetshaverne da det stort sett er tale om vederlagsfri sekundærbruk.

Riksbibliotekjenesten har imidlertid ved flere anledninger uttrykt ønske om vederlagsfritt å etablere informasjonssystemer på nettet mellom annet ved å legge ut "linker" til opphavsrettslig vernet materiale. Riksbibliotekjenesten har på denne måten stått i opposisjon til rettighetshavernes organisasjoner, som på sin side har oppfattet Riksbibliotekjenestens ulike utspill som en trussel mot lovfestede rettigheter.

6. De aktuelle problemstillingene

Utvalget mente at følgende problemstillinger var de mest sentrale for Forskerforbundet, og anbefalte at styret i første omgang tok stilling til disse problemstillingene.

1. Hvilke behov har forskerne for vern av immaterielle rettigheter? Har forskerne som opphavsmenn mindre behov for vern enn eksempelvis billedkunstnere og (heltids) forfattere?
2. Er det rimelig at institusjonene i større grad enn i dag får overdratt opphavsrettigheter? Kan det tenkes at institusjonene vil sikre og forvalte forskernes rettigheter mer profesjonelt enn det forskerne selv klarer?
3. Er dagens opphavsrettsregler et hinder for forskernes plikt til å publisere og til å informere?
4. Hvorledes bør forholdet til individuell håndtering av rettigheter kontra avtalelisens og tvangslisens være?
5. På hvilken måte kan vi best ivareta brukernes behov?

6. Hva med forskernes egne behov for tilgjengelighet til informasjon?
7. Bør immaterielle rettigheter inkorporeres i tariffavtaler?

7. Utvalgets anbefalinger

1. *Hvilke behov har forskerne for vern av immaterielle rettigheter? Har forskerne som opphavsmenn mindre behov for vern enn eksempelvis billedkunstnere og forfattere?*

Alle forskere som publiserer er faglitterære forfattere. En del av den litterære virksomheten utøves på fritiden, og bøkene (og tidsskriftartiklene) publiseres i all hovedsak på tradisjonelle forlag.

I rollen som vitenskapelig ansatt ved et universitet er imidlertid forskerne tilsynelatende i en annen situasjon enn andre opphavsmenn. Mange opphavsrettslige verk blir skapt i forskernes ordinære arbeidstid, i institusjonenes lokaler, og med bruk av arbeidsgivers utstyr. Forskerne er lønnet av institusjonene, mens mange billedkunstnere og forfatterne hovedsakelig lever av vederlag for bruk og salg av verkene, og betaler selv for arbeidslokaler, materiell og utstyr. Fra enkelte hold har dette vært brukt som et argument for å overdra immaterielle rettigheter til institusjonene.

Åndsverkloven skiller imidlertid ikke mellom forskere i og utenfor tjeneste (med de tidligere nevnte unntak for datamaskinprogram m.m.) Etter utvalgets oppfatning er det heller ingen grunn til å revidere loven på dette punkt. Utvalget er ikke negativ til at det i enkelte tilfeller inngås avtaler om overdragelse av opphavsrett til universitet og høyskoler. Utvalget vil imidlertid advare mot at det skapes legal eller moralsk plikt for de vitenskapelig ansatte til å overdra rettighetene vederlagsfritt, eller at vederlagsfri overdragelse av opphavsrettigheter blir krevet som et ansettelsesvilkår. Hensynet til forskningens frihet og uavhengighet taler for at forskere ved universitet og høyskoler får full råderett over så vel arbeidsprosessen som det endelige produkt.

Når det gjelder vern av de såkalte ideelle rettigheter (vern mot misbruk o.a.), kan utvalget heller ikke se at forskerne skulle ha et mindre behov for vern enn andre grupper av opphavsmenn. Kanskje tvert i mot. Konsekvensene av plagiat og sitatfusking kan lett bli større for de berørte forskerne enn for de fleste andre opphavsmenn, i og med at slike krenkelser i stor utstrekning også rammer forskernes faglige renommé. Et forlag vil erfaringsmessig også bruke store ressurser på å forsvare sine faglitterære forfatters ideelle rettigheter, mens forskerne ikke sjelden står alene i kampen mot de som har krenket rettighetene.

Til orientering vedlegger vi ”Normalkontrakt for faglitteratur” inngått mellom Den norske Forleggerforening og Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening.

2. Er det rimelig at institusjonene i større grad enn i dag får overdratt opphavsrettigheter? Kan det tenkes at institusjonene vil sikre og forvalte forskernes rettigheter mer profesjonelt enn forskerne selv klarer?

Utvalget har drøftet universitetenes og institusjonenes økende interesse i å forvalte forskernes rettigheter. Universitetene er på enkelte områder nå i ferd med å utarbeide strategi for kommersialisering av forskningsresultater. Strategien er m.a. knyttet opp mot det såkalte FORNY-programmet, et samarbeidsprosjekt med deltakelse av aktører som Norges forskningsråd, Statens nærings- og distriktsutbyggingsfond og flere forskningsmiljøer, og hvor målsetningen er kommersialisering av forskningsresultater i form av lisenser til etablert industri og nyetablering av selskaper. I forlengelsen av denne strategien ligger det et behov for å kunne råde over forskernes opphavs- og oppfinnerrettigheter. En eventuell overføring av rettigheter fra forsker til institusjon må gjøres ved frivillig avtale, men det kan tenkes at «frivilligheten» blir illusorisk ved at forskeren gjennom tilsetningsavtalen plikter å innrette seg etter institusjonenes politikk for kommersialisering av forskningsresultater, dvs. i prinsippet bli bundet til å undertegne avtaler om overføring av rettigheter, noe utvalget som nevnt tar avstand fra.

Utvalget registrerer at universitetene og institusjonene i stigende grad engasjerer seg i kommersialisering av forskningsresultater, og at de i forbindelse med en slik strategi ønsker å få overdratt både oppfinnerrettigheter og rettigheter etter åndsverkloven.

Utvalget viser imidlertid til det som er sagt under pkt. 1, og mener at overdragelse av rettigheter må skje gjennom individuelle avtaler på frivillig basis. Slike avtaler må sikre forskerne et rimelig vederlag, og må i tillegg begrenses til de opphavsrettigheter som er nødvendig for å kunne realisere institusjonenes målsetninger. Institusjonene må samtidig forplikte seg til å ivareta opphavsmennenes ideelle rettigheter med like store ressurser og tyngde som det ville være naturlig å forvente av et seriøst forlag.

Utvalget vil imidlertid understreke at institusjonenes ikke bør drive i konkurranse med tradisjonelle forlag som erfaringsmessig kan håndtere forfatternes rettigheter på en mer profesjonell måte enn institusjonene.

3. Er dagens opphavsrettsregler et hinder for forskernes plikt til å publisere og til å informere?

Opphavsmannen har rett til å råde over sitt åndsverk, og må selv velge om hun/han vil kreve vederlag for overdragelse, eller gjøre åndsverket tilgjengelig vederlagsfritt. Opphavsmannen må også kunne stille betingelser for den videre bruk. Det har liten hensikt å overdra rettigheter vederlagsfritt, dersom den som får overført rettighetene til seg utnytter disse kommersielt, og i strid med opphavsmannens ønsker.

I denne forbindelse må det understrekes at overdragelse av opphavsrett til et verk er begrenset til de rettighetene som konkret er opplistet i den enkelte avtalen. Det er altså ikke mulig på generelt grunnlag å avtale overdragelse av alle ulike utnyttelsesformer i nåtid og fremtid av verket.

På den annen side pålegger det opphavsmannen og dennes representanter å skape en rimelig balanse mellom vederlag og hensynet til fri informasjonsutveksling. Informasjon må aldri bli så dyr at den bare blir tilgjengelig for de økonomisk resurssterke.

4 Hvorledes bør forholdet til individuell håndtering av rettigheter kontra avtalelisens og tvangslisens være.

Individuell håndtering betyr at det er den enkelte opphavsmann som inngår avtale om eksemplarframstilling, og som ved uenighet eventuelt nedlegger forbud mot eksemplarframstilling av hennes/hans verk.

Avtalelisens vil si at loven gir opphavsmennenes organisasjoner rett til å inngå avtaler om eksemplarframstilling, og at avtalene blir bindende, ikke bare for organisasjonens medlemmer, men også alle andre opphavsmenn innenfor det aktuelle området. I motsetning til arbeidsrettslige avtaler med hjemmel i tjenestetvistlov og arbeidstvistlov, har slik avtalelisens ingen obligatorisk tvisteløsning ved uenighet, for eksempel bruk av nemnd.

Opphavsmennenes organisasjoner kan derfor nedlegge forbud mot eksemplarframstilling dersom det ikke oppnås enighet med brukernes representanter. Avtaler om vederlag for papirkopiering, gjennom Kopinor, er basert på slik avtalelisens. Bruk av avtalelisens er en nordisk spesialitet. Selv om man har sett ett eksempel på bruk av avtalelisens i EUs direktiv, så er det likevel skepsis til denne løsningen utenfor Norden. Internasjonale avtaler kan begrense Norges frihet til å velge denne løsningen.

Tvangslisens kan dels bety at andre får rett til å bruke verk uten samtykke og vederlag, eller – i en noe mildere form – at uenighet om vederlag må bringes inn for en særskilt nemnd. Vederlag for gjengivelse av verker i visse samleverk til bruk ved gudstjeneste eller undervisning er underlagt tvangslisens. Opphavsmannen kan ikke nedlegge forbud mot slik utnyttelse, men har krav på vederlag.

Spørsmålet om valg av håndtering er først og fremst aktuelt ved nye fremtidige utnyttelsesformer (nye opphavsrettslige beføyelser) som følge av ny teknologi.

Etter utvalgets oppfatning vil det være åpenbart uhensiktsmessig at slike opphavsretter forvaltes individuelt. Utvalget kan heller ikke se at tvangslisens sikrer opphavsmennene og deres representanter nødvendig kontroll over verket. Utvalget konkluderer derfor med at nye utnyttelsesformer i utgangspunktet bør reguleres gjennom avtalelisens. Ny teknologi øker faren for ulovlig eksemplarframstilling, og avtalelisensen med dens sanksjonsmuligheter er opphavsmennenes viktigste virkemiddel i kampen mot ulovligheter. Utvalget vil imidlertid advare mot at avtalelisensen misbrukes til å presse frem vederlag i en størrelsesorden som gjør retten til eksemplarframstilling til et dyrt og eksklusivt privilegium.

5 På hvilken måte kan vi best ivareta brukernes (spesielt studentenes og bibliotekenes) behov?

Hva med forskernes egne behov for tilgjengelighet til informasjon?

Problemet er av økonomisk karakter, og aktualisert gjennom avtalene som er inngått med Kopinor, Norwaco og andre representanter for opphavsmennene. Slike organisasjoner blir av enkelte oppfattet som bremseklosser på informasjonsflyten.

Etter utvalgets oppfatning handler det fortsatt om holdninger, viljen til å innse at det er like naturlig å betale for kopiering og annen eksemplarframstilling av opphavsrettslig materiale som det er å betale for tidsskrifter og bøker.

Utvalget vil ikke ta stilling til størrelsen av de aktuelle vederlag, men vil påpeke at både myndigheter og opphavsmannens organisasjoner har et særlig ansvar når det gjelder å skape forståelse for vederlagssituasjonen,

Med hensyn til bibliotekenes og brukernes problem når det gjaldt ny teknologi, er utvalget opptatt av å synliggjøre betydningen av det som i USA kalles *fair use* (og i England *fair dealings*), her i betydningen av vederlagsfri bruk, i motsetning til utnyttelsesformer som er avhengig av rettighetshavernes tillatelse. Eksempelvis er det i USA tillatt å lese av en dataskjerm, men ikke å laste ned eller videresende det opphavsrettslige materialet. Etter det norske (og kontinentale system) har man ikke et slikt generelt og uspesifisert unntak, i stedet er de samme hensyn ivaretatt ved eksplisitte avgrensninger av opphavsmannens enerett i åndsverkloven kapittel 2.

7 Bør opphavsrettigheter inkorporeres i tariffavtaler?

Dersom opphavsretter blir inkorporert i tariffavtaler, vil dette innebære plikt for de berørte arbeidstakerne til å overdra slike rettigheter til arbeidsgiver, og presisere hvilke begrensninger som gjelder i utnyttingen av rettighetene. Eksempelvis har Norsk Journalistlag inkorporert opphavsretten i flere tariffavtaler.

Utvalget er imidlertid betenkt på at slike avtaler etableres i universitets- og høgskolesystemet. Avisenes journalister er i kraft av arbeidets karakter forpliktet til å overdra rettighetene til å offentliggjøre sine verk i arbeidsgivers aviser, magasiner og lignende. Tariffavtalene her setter grenser for arbeidsgivers rettigheter, og gir journalistene adgang til å oppnå vederlag for andre utnyttelsesformer.

Ved universitet og høgskoler foreligger det derimot i utgangspunktet ingen plikt til å overdra slike rettigheter til arbeidsgiver, og tariffavtaler om overdragelse vil redusere forskernes muligheter til å publisere sine verk på den måten de selv finner hensiktsmessig. Utvalget er som nevnt ikke negativ til forskere i enkelte tilfeller og på frivillig basis, slutter avtale om overdragelse av opphavsretter til institusjonene. (Jfr. pkt. 2.). Forutsetningen må imidlertid være at slike avtaler ikke knyttes opp mot ansettelsesbetingelser.

På bakgrunn av at åndsverklovens §39 g overfører rettighetene til datamaskinprogram til arbeidsgiver dersom intet annet er avtalt, kan det imidlertid være aktuelt å etablere avtaler om rettigheter til datamaskinprogram.

Utvalgets vil avslutningsvis presisere at det ikke har tatt stilling til spørsmålet om etablering av tariffavtaler om overføring av oppfinner- og patentrettigheter til arbeidsgiver. Dette spørsmålet vil utvalget arbeide videre med.

8. Oppsummering – Forskerforbundets politikk på opphavsrettens område

Opphavsrett er en del av den såkalte immateriellretten som m.a. også omfatter patentrett, mønsterrett og rett til varekjennetegn og forretningsnavn. Opphavsretten gir den som har skapt et litterært, vitenskapelig eller kunstnerisk verk av enhver art rett til å bestemme om verket skal utnyttes og på hvilken måte utnyttingen eventuelt skal skje, og ingen har lov til å endre på verket uten etter tillatelse fra opphavsmannen.

Forskerforbundets medlemmer er både opphavsmenn og brukere. Forbundet skal forsvare forskernes og andres rett til å råde over og kontrollere bruken av egne verk. Samtidig arbeider forbundet for å styrke formidlingen av og tilgjengeligheten til forskning og kunnskap.

I arbeidsforhold er den som skaper et opphavsrettslig verk den *originære* (opprinnelige) opphavsmannen. Og utgangspunktet er at *opphavsretten overdras i den grad det er rimelig og nødvendig for at ansettelsesforholdet skal nå sitt formål, men ikke lenger*. Det er altså arbeidsforholdets karakter og arbeidsavtalens innhold som avgjør om, og i hvor stor utstrekning, arbeidsgiver/bedriften får overdratt opphavsrettigheter til seg.

På universiteter og høyskoler er arbeidspikten bl.a. knyttet til forskning og publisering av forskningsresultater, men ikke til produksjon av bestemte forskningsresultater eller vitenskapelige artikler som arbeidsgiver kan nyttiggjøre seg kommersielt. Forskerne ved disse institusjonene har i utgangspunktet ingen plikt til å overdra opphavsrettigheter til arbeidsgiver. Dette i motsetning til situasjonen for ansatte i forskningsinstitutter.

Forskerforbundet skal i henhold til formålsparagrafen ivareta medlemmens økonomiske og yrkesmessige interesser. Forskerforbundet engasjerer seg imidlertid ikke i forhandlinger om kollektive vederlag for opphavsrettigheter, og tar heller ikke saker som er knyttet til forfattervirksomhet utenom arbeidsforholdet. Formålsparagrafen til forbundet er knyttet til arbeidsforholdet.

Forskerforbundet skal likevel overvåke at medlemmene til enhver tid får de rettigheter som lov og avtaleverk gir dem. Dette må også gjelde immaterielle rettigheter som oppstår i arbeidsforholdet, og av den grunn omfattes av forbundets arbeid for å forbedre medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår.

Åndsverkloven skiller ikke mellom forskere i og utenfor tjeneste (med ett spesielt unntak som gjelder datamaskinprogram). Etter utvalgets oppfatning er det ingen grunn til å revidere åndsverksloven på dette punkt. Utvalget er ikke negativ til at det i enkelte tilfeller inngås avtaler om overdragelse av opphavsrett til universitet og høyskoler. Utvalget vil imidlertid advare mot at det skapes legal eller moralsk plikt for de vitenskapelig ansatte til å overdra rettighetene vederlagsfritt, eller at vederlagsfri overdragelse av opphavsrettigheter blir krevet som et ansettelsesvilkår. Hensynet til forskningens frihet og uavhengighet taler for at forskere ved universitet og høyskoler får full råderett over så vel arbeidsprosessen som det endelige produkt.

En eventuell overføring av rettigheter fra forsker til institusjon må gjøres ved frivillig avtale, men det kan tenkes at «frivilligheten» blir illusorisk ved at forskeren gjennom tilsetningsavtalen plikter å undertegne avtaler om overføring av rettigheter. Dette tar utvalget avstand fra.

Opphavsmannen har rett til å råde over sitt åndsverk, og må selv velge om hun/han vil kreve vederlag for overdragelse, eller gjøre åndsverket tilgjengelig vederlagsfritt. Opphavsmannen må også kunne stille betingelser for den videre bruk.

På den annen side pålegger det opphavsmannen og dennes representanter å skape en rimelig balanse mellom vederlag og hensynet til fri informasjonsutveksling. Informasjon må aldri bli så dyr at den bare blir tilgjengelig for de økonomisk resurssterke.

Når det gjelder vederlag for sekundærutnyttelse av opphavsrettslige verk, mellom annet i forbindelse med ny teknologi, er utvalget tilhenger av såkalt avtalelisens.

Avtalelisens vil si at loven gir opphavsmennenes organisasjoner rett til å inngå avtaler om eksemplarframstilling, og at avtalene blir bindende, ikke bare for organisasjonens medlemmer, men også alle andre opphavsmenn innenfor det aktuelle området.

Ny teknologi øker faren for ulovlig eksemplarframstilling, og avtalelisensen med dens sanksjonsmuligheter er opphavsmennenes viktigste virkemiddel i kampen mot ulovligheter. Opphavsmennenes organisasjoner kan imidlertid nedlegge forbud mot eksemplarframstilling dersom det ikke oppnås enighet med brukernes representanter

Utvalget vil i denne forbindelse advare mot at avtalelisensen misbrukes til å presse frem vederlag i en størrelsesorden som gjør retten til eksemplarframstilling til et dyrt og eksklusivt privilegium. Utvalget vil ikke ta stilling til størrelsen av de aktuelle vederlag, men vil påpeke at både myndigheter og opphavsmannens organisasjoner har et særlig ansvar når det gjelder å skape forståelse for vederlagssituasjonen. Etter utvalgets oppfatning handler det fortsatt om holdninger og vilje til å innse at det er like naturlig å betale for kopiering og annen eksemplarframstilling av opphavsrettslig materiale som det er å betale for tidsskrifter og bøker.

***

Vedlegg:

Normalkontrakt for faglitteratur

På grunnlag av Avtale om normalkontrakt for utgivelse av faglitteratur, inngått mellom Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening og Den Norske Forleggerforening, har

..... nedenfor kalt forfatteren

og

..... nedenfor kalt forlaget

inngått følgende avtale:

1. AVTALENS GJENSTAND OG OMFANG

1.1 Overdragelse av forlagsrett

Forfatteren overdrar i det omfang og på de vilkår som er angitt nedenfor til forlaget enerett til å framstille, mangfoldiggjøre og utgi første og følgende opplag og utgaver av verket

.....

Overdragelsen gjelder enerett til enhver utnyttelse av verket i bokform i originalutgave, herunder eventuell språklig fellesutgave og parallellutgave på bokmål/nynorsk, samt rett til å utgi og slutte avtale om utgivelse i bokklubb, billigutgave og antologi.

Med "billigutgave" menes gjenutgivelse i enklere utstyr til en utsalgspris som maksimalt utgjør 2/3 av utsalgsprisen ved førsteutgivelse korrigert for prisjustering det år billigutgaven utgis.

Vilkårene for utgivelse i bokklubb, billigutgave eller antologi skal i hvert enkelt tilfelle avtales med forfatteren. I den utstrekning Den norske Forleggerforening og Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening er enige om vilkår for slik utnyttelse, skal disse legges til grunn. Pkt 2.5 gjelder tilsvarende for slike utgaver.

Tar forlaget i bruk sin førsterett, jfr. Kapittel 2, skal det i tillegg til normalavtalen inngås avtale om den enkelte utnyttelsesform, jfr. Pkt. 2, 2.ledd. Slik avtale kan inngås forut for eller samtidig med denne avtale, eller på et senere tidspunkt.

1.2 Verkets omfang m.v.

Verket omfatter/er beregnet å omfatte

..... normalsider i tekst a 2.000 maskintegn

..... sider/antall illustrasjoner.

Fullstendig manuskript er innlevert/skal være innlevert innen.....

Illustrasjoner/forelegg til illustrasjoner skal være innlevert.....

Førsteopplag skal trykkes i et antall av .....eksemplarer.

Eventuelle senere opplag og utgaver blir å trykke i et antall som i hvert enkelt tilfelle bestemmes av forlaget. Om forlagets plikt til varsling m.v. se pkt. 11.

1.3. Uten hinder av forlagets bokrettigheter etter denne avtalen skal forfatteren:

- a). kunne ta verket med i en utgave av sine samlede eller utvalgte litterære verk tre år etter utgivelsesåret for førsteutgaven. En slik utgave skal først tilbys forlaget eller, hvis forfatterens verk er utgitt på forskjellige forlag, det som anses som hovedforlag, jfr. Åndsverksloven § 39 e, 5.ledd.
- b). kunne treffe avtale om å ta med verket eller deler av det i antologi på annet forlag 1 - ett - år etter utgivelsesåret for førsteutgaven, såfremt antologibidragets omfang er begrenset overensstemmende med Åndsverklovens § 18. Forfatterens rett til å inngå avtale om antologi utgivelse gjelder ikke verk som er utarbeidet til bruk ved undervisning, såfremt antologien er bestemt for samme formål.
- c). ha rett til å utgi verket i billigutgave dersom forlaget ikke har utgitt billigutgave innen 3 - tre - år etter at siste opplag ble satt i salg, og salget det siste året er mindre enn 10% - ti prosent - av siste opplag,. Forfatterens rett til å utgi billigutgave gjelder ikke verk som er utgitt for undervisningsformål, og den er betinget av at forlaget ikke innen 1 - en - måned etter skriftlig henstilling fra forfatteren har forpliktet seg til å utgi billigutgave innen 12 - tolv - måneder.

1.4 Lojalitetsplikt

Forlagets og forfatterens rettigheter og plikter etter denne avtale skal utøves lojalt under gjensidig informasjonsplikt og slik at partenes ideelle og økonomiske interesser ikke skades.

1.5 Bruk i markedsføringsøyemed

Forlaget har rett til å benytte verket eller deler av det i normal markedsføring av verket, men skal innhente forfatterens godkjenning ved bruk som forutsetter bearbeidelse eller sammendrag eller hvor det for øvrig vil være naturlig å samrå seg med forfatteren. Ved utnyttelse av verket i markedsføring via Internett eller lignende skal forfatterens samtykke innhentes på forhånd.

2. ANDRE RETTIGHETER

2.1 Generelt

Alle andre rettigheter enn de som er nevnt under punkt 1 innehas av forfatteren med de begrensninger som følger av bestemmelsene nedenfor.

2.2. Forlagets første rett til utnyttelse av verket

Forlaget har første rett til å utgi verket

- a. i maskinlesbar form, så som fra internett, databaser, CD-ROM, disketter, magnetbånd o.l.
- b. i form av lydbok.
- c. i form av mikrofilm.

Forfatteren er innforstått med at verket kan produseres, lagres, behandles og gjøres tilgjengelig for allmennheten i en medieuavhengig maskinlesbar form.

I den utstrekning første retten utnyttes, erverver forlaget enerett til de utnyttelsesformer dette gjelder.

Ved utnyttelse av rettighetene etter denne bestemmelse, skal forlaget inngå særskilt avtale med forfatteren om vilkårene for utnyttelsen samtidig med inngåelse av denne kontrakt, eller på et senere tidspunkt. I den utstrekning Den norske Forleggerforening og Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening er enige om slike vilkår, skal disse legges til grunn. Dersom det ikke foreligger slike vilkår, skal forlaget utarbeide et utkast til avtale som grunnlag for forhandling med forfatteren. Dersom partene ikke blir enig om vilkårene for utnyttelse, kan hver av partene be om at vilkårene vurderes av en oppmann oppnevnt av Den norske Forleggerforening og Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening i fellesskap.

2.3 Forlagets rett til bruk av deler av verket

Forlaget har en ikke-eksklusiv rett til å utnytte deler av verket som ledd i andre elektroniske utgivelser fra forlaget. Utnyttelsen skal i hvert enkelt tilfelle avtales skriftlig med forfatteren.

I den utstrekning retten benyttes, erverver forlaget enerett til den utnyttede del for de utnyttelsesformer dette gjelder.

Forfatteren kan selv eller gjennom andre utnytte deler av verket i elektronisk o.l. form, i den utstrekning dette ikke kan skade forlagets utnyttelse av sine rettigheter til verket. Forlaget skal varsles skriftlig snarest mulig om eventuelle planer for slik utnyttelse, Jfr. pkt 1.4.

2.4 Avtale med tredjepart

Forlaget kan overdra sin rett til å utnytte verket til en tredjepart dersom forfatteren samtykker i det enkelte tilfelle. Pkt. 2.2, 5.ledd gjelder tilsvarende og både forlaget og tredjepart hefter for oppfyllelsen. Se også pkt 15.

I den utstrekning DnF og NFF er enig om vilkår for utnyttelsen, skal disse legges til grunn også overfor tredjepart.

Dersom forfatteren, i de tilfelle forlaget ikke har utnyttet sin første rett, har tilbud fra en tredjepart om utnyttelse av rettigheter nevnt i pkt. 2.2 og 2.3, skal forfatteren varsle forlaget skriftlig om tilbudet. Forlaget har rett til å tre inn i en slik avtale sammen med forfatteren, eller tre inn i tredjeparts sted på de tilbudte vilkår. Bestemmelsen i pkt. 2.2, 5. avsnitt kommer til anvendelse. Forlaget skal bekrefte eventuell inntreden innen syv uker etter at forfatterens varsel er mottatt. Før utløpet av denne fristen kan forfatteren ikke inngå bindende avtale med tredjepart.

2.5 Forlagets aktivitetsplikt for utnyttelse av første rett

Forlaget skal opptre aktivt for å realisere sine rettigheter etter pkt. 2.2. Aktivitetsplikten skal vurderes konkret under hensyn til hva slags utnyttelsesform det gjelder, verkets karakter, markedsforhold og øvrige omstendigheter.

Er ikke forlagets rettigheter etter pkt 2.2. utnyttet innen 18 måneder etter at verket ble utgitt, eller innen annen særskilt avtalt tidsfrist, og forlaget ikke innen 1 - en - måned etter skriftlig henstilling fra forfatteren har forpliktet seg til å utnytte disse rettighetene innen 6 måneder, kan forfatteren selv utnytte rettighetene uten å komme i strid med forlagets første rett. Det samme gjelder dersom forlaget ikke trer inn i avtale som nevnt i pkt 2.4, 3. avsnitt.

2.6 Bruk i aviser m.v.

Forlaget har rett til å inngå avtaler om å utgi deler av verket i trykket eller digital form i

aviser, ukeblader, tidsskrifter og liknende publikasjoner. Avtaler som forlaget ønsker å inngå, skal godkjennes av forfatteren. Forfatteren har rett til inngå slike avtaler, som må godkjennes av forlaget.

2.7 Dramatisering

Forfatteren kan ikke uten forlagets samtykke inngå avtale om utnyttelse av verket ved dramatisering. Inngås slik avtale, kan forlaget kreve vederlag som utredes av vedkommende produsent, og som skal stå i rimelig forhold til forlagets innsats ved bokutgivelsen. Forlaget kan bare gjøre sitt samtykke betinget av et økonomisk vederlag, og ikke av andre forhold i forbindelse med dramatiseringen. Dersom forlaget krever et vederlag, skal dette vederlaget være forholdsvis lite i sammenliknet med det vederlag som går til forfatteren.

2.8 Bruk i kompendier

For bruk av verket i kompendieform vises til eventuell avtale mellom NFF og DnF. Forøvrig kreves forfatterens samtykke.

2.9 Opphør av rett til utnyttelse etter første rett

Forlagets rettigheter etter pkt 2.2. opphører samtidig med normalkontraktens opphør. Dette gjelder ikke utnyttelse av verket som er avtalt med forfatteren før normalkontraktens opphør.

3. TILLEGGSMATERIALE

3.1 På grunnlag av og i tilknytning til verket utarbeider forfatteren/forlaget følgende tilleggsmateriale som er tenkt brukt sammen med verket:

.....

Tilleggsmaterialet skal leveres slik:

.....

Tilleggsmaterialet fremstilles i et 1. opplag på .....eksemplarer.

Om senere opplag, se pkt 11.5.

3.2 Eneretten til å fremstille og utgi tilleggsmaterialet i den beskrevne form overdras forlaget. med mindre annet avtales, kan tilleggsmaterialet omsettes uavhengig av verket.

4. HONORAR

4.1 Som honorar fastsettes nedenstående prosent av utsalgsprisen per eksemplar som selges beregnet etter prisen per eksemplar i heftet stand. Utgis verket bare i innbundet utgave, beregnes honoraret normalt av ca 85% - åttifem prosent - av utsalgsprisen

.....

Tilleggsmaterialet honoreres med .....

4.2 I minstehonoraret betales normalt 1/3 - en tredjedel - av det beregnede honorar for salg av hele første opplag, men med anledning til å avtale høyere honorar.

5. UT BETALING OG AVREGNING AV HONORAR

5.1 Er fullstendig manuskript innlevert ved avtaleinngåelse, betales minstehonorar straks. Ellers betales minstehonorar senest 8 - åtte - uker etter at fullstendig manuskript er mottatt.

For godkjenningsspliktig undervisningsverk betales halvt minstehonorar etter første ledd, mens resten av minstehonoraret betales straks verket er godkjent av offentlig myndighet. Det samme gjelder minstehonorar for tilleggsverk til godkjenningsspliktig undervisningsverk. Minstehonorar ved senere opplag kan forfatteren kreve utbetalt når opplaget bringes i salg.

5.2 Resthonorar avregnes per 31. august året etter at salget har funnet sted. Per 1. april dette år kan imidlertid forfatteren kreve halvparten av det antatte resthonorar utbetalt a konto.

5.3 Forfallstidspunktene etter 5.1 og 5.2 i denne avtalen er utskutt slik:

.....

5.4 Avregning skjer på skjema som skal inneholde oppgave over trykt opplag, restopplagets størrelse ved årets begynnelse og slutt, over salg i årets løp samt avregning for honoraret. Er restopplaget i årets løp helt eller delvis realisert eller makulert, skal det oppgis hvor mange eksemplarer det gjelder, realisasjonspris, samt eventuell restbeholdning ved årets avslutning.

Forlagets plikt til å sende avregningsoppgave opphører fra og med den oppgjørstermin hvor restopplaget ved terminens begynnelse er mindre enn 100 - etthundre - eksemplarer. Plikten til å utbetale honorar opphører likevel ikke. På forespørsel fra forfatteren skal det gis opplysning om gjenværende eksemplarer. Avregningsskjema oppbevares av forlaget i 10 - ti - år.

5.5 Forfatteren har etter anmodning innen 3 - tre - måneder etter å ha mottatt avregning krav på bekreftelse av statsautorisert revisor om at avregningsoppgaven er i overensstemmelse med forlagets bokføring, jfr. ellers åndsverklovens §39.

6. FRIEKSEMPLARER OG RABATT

6.1 Forfatteren får 25 - tjuefem - frieksemplar av første opplag, og 10 frieksemplar av senere opplag. Utgis verket også i språklig parallellutgave, får forfatteren henholdsvis 10 - ti - eksemplarer av første opplag av parallellutgave, og 5 - fem - eksemplarer av senere opplag. Er det flere forfattere kan det avtales et høyere antall frieksemplarer, som fordeles mellom forfatterne etter avtale. Har verket etter utgivelsen blitt revidert, gjelder dette tilsvarende for den reviderte utgave. Av trykt tilleggs materiale får forfatteren det antall eksemplarer som tilsvarer frieksemplarer av verket. Frieksemplarer av annet tilleggs materiale avtales særskilt.

Utover dette antall er forfatteren berettiget til å kjøpe det antall han måtte ønske til personlig bruk til utsalgspris minus den til enhver tid gjeldende forfatterrabatt.

7. MANUSKRIFT

7.1. Hvis ikke annet følger av avtalen, skal manuskriptet ved innlevering være setteklart, dvs ferdig med hensyn til innhold og form. Det skal leveres enten i maskinskrevet stand eller på diskett. Dersom forlaget på grunn av forhold som kan tilskrives forfatteren påføres ekstraordinære utgifter ved å gjøre manuskriptet setteklart, f.eks. omfattende språklig gjennomgåing, renskrivning el.l., kan forlaget kreve at disse bæres av forfatteren. Denne må i så fall varsles om dette på forhånd.

7.2 Forfatteren/forlaget utarbeider følgende register m.v.:

.....

7.3 Krever verket på grunn av sin karakter særskilt grafisk utforming, skal dette skje i samråd mellom forfatteren og forlaget. Tilsvarende gjelder ved utformingen av omslag.

7.4 Etter at setteklart manuskript er levert, må forfatteren ikke uten forlagets samtykke foreta slike endringer i manuskriptet at verkets karakter eller omfang vesentlig endres. Vil forfatteren innføre slike endringer, kan forlaget ikke la manuskriptet trykke uendret, men kan heve avtalen eller kreve erstatning for påløpne utgifter. Er manuskriptet alt satt i produksjon, kan forlaget la verket utgi med mindre forfatteren stiller garanti for erstatningsbeløpet.

7.5 Dersom forfatteren ikke har gjenpart av manuskriptet, skal han varsle forlaget om dette ved innleveringen. Originalmanuskriptet er forfatterens eiendom, og leveres tilbake når forlaget ikke lenger har bruk for det.

8. ILLUSTRASJONER OG BILLEDSTOFF

8.1 Illustrasjoner og billedstoff som skal benyttes i verket, skaffes til veie av:

Forfatter og/eller forlag (stryk det som ikke skal gjelde). Illustrasjoner som skal fremskaffes av forfatteren for rentegning i forlaget, leveres som tydelige skisser.

8.2 Utvalget og redaksjonen av illustrasjoner og billedstoff skal godkjennes av forfatteren såfremt det er praktisk mulig. Forfatteren kan kreve at kolofonen gir opplysning om ansvaret for utvalg og redaksjon av illustrasjoner og billedstoff i verket. Tekstene til illustrasjoner og billedstoff skal i ethvert tilfelle godkjennes av forfatteren.

9. KORREKTUR

9.1 Forlaget sørger for vanlig huskorrektur. Forfatteren har rett og plikt til å lese korrektur på ethvert opplag som trykkes, så fremt det er gjort endringer i forhold til foregående opplag.

9.2 Rettelser mot manuskript bør unngås. Foretar forfatteren slike rettelser som i vesentlig grad fordyrer produksjonen, kan forlaget kreve at merutgifter som overstiger 15% - femten prosent - av de opprinnelige satsomkostninger skal belastes forfatteren. Forfatteren må i så fall varsles om dette på forhånd.

9.3 Forfatteren skal gis adgang til å se ombrukket korrektur/montasjekorrektur såfremt det er praktisk mulig.

9.4 Har forfatteren etter puring ikke returnert korrektur innen rimelig tid, anses denne for godkjent og forlaget kan la verket trykke etter å ha korrigert for setterfeil.

10. FORLAGETS UTGIVELSESPLIKT

10.1 Forlaget har plikt til å utgi verket innen rimelig tid og på vanlig måte sørge for dets utbredelse. Hvis verket ikke er utgitt senest 18 - atten - måneder - for illustrerte verk senest 2 - to - år - etter at fullstendig manuskript er mottatt, kan forfatteren heve avtalen og kreve erstatning. Den samme rett har forfatteren dersom forlaget på et tidligere tidspunkt meddeler at verket ikke vil bli utgitt. Erstatningen fastsettes normalt til forfatterens honorar for salg av første opplag. Mottatt honorar avregnes i erstatningen. Forfatterens rett til å kreve erstatning for tap utover dette, berøres ikke av bestemmelsen her.

10.2 Forfatteren kan heve avtalen dersom verket er utsolgt og forlaget ikke innen 6 - seks - måneder etter skriftlig henstilling fra forfatteren bekrefter at nytt opplag vil bli utgitt. Et opplag skal anses utsolgt om antallet gjenværende eksemplarer ikke overstiger 100 - ett hundre.

For verk som er utgitt for undervisningsformål og fremstilles i små opplag, må det nevnte restopplag vurderes på bakgrunn av målgruppens størrelse.

10.3 Dersom manuskriptet ikke er mottatt innen avtalt tid, kan forlaget gi forfatteren en ekstra tidsfrist på minst 4 - fire - uker. Blir denne fristen ikke overholdt, kan forlaget heve avtalen. Samme rett har forlaget dersom manuskript som mottas etter avtaleinngåelse ikke er i samsvar med det verk som det er inngått avtale om.

10.4 Dersom et verk nektes offentlig godkjenning etter at såvel forlag som forfatter har gjort hva som med rimelighet kan ventes for å få det godkjent, kan forlaget tre tilbake fra avtalen.

11. NYTT OPPLAG

11.1 Ved trykking av nytt opplag skal forlaget i god tid varsle forfatteren om dette, og om opplagets størrelse. Forfatteren har rett og plikt til å foreta de endringer som er nødvendig for å holde verket ajour. Endringene skal foretas innen en avtalt frist som står i forhold til den disponible produksjonstid.

Hvor det gjelder nytt opplag av håndbøker, lærebøker eller verk av liknende art, har forlaget - dersom forfatteren ikke kan eller vil foreta ajourføringen - rett til å overlate dette arbeidet til en annen person som forfatteren eller forfatterens arvinger har godkjent. Denne persons godtgjøring dekkes av forfatterhonoraret.

11.2 Når nytt opplag settes i arbeid mer enn 1 - ett - år etter utgivelsen av første opplag, skal forfatteren ha rett til å foreta andre endringer såfremt verkets karakter ikke vesentlig forandres. Hvis ikke endringene foretas innen en rimelig tid, kan forlaget sette en kort frist, og hvis denne ikke overholdes, trykke et nytt opplag av verket. Slike endringer i godkjenningspliktige undervisningsverk må til enhver tid vurderes på bakgrunn av godkjenningsreglene.

11.3 Dersom forfatteren vil gjennomføre endringer utover det som er nevnt under pkt. 11.2, kan forlaget heve avtalen, men ikke trykke verket uten endringene.

11.4 Nytt opplag av tilleggsmateriale fremstilles i det antall som tilsies av opplagsstørrelsen for verket. For øvrig får reglene i pkt. 11 tilsvarende anvendelse så langt de passer.

12. OVERSKUDDSEKSEMPLARER

12.1 Forlaget har rett til å fremstille et antall overskuddseksemplarer, som ikke må overstige 10% - ti prosent - av de første 2500, 5% - fem prosent - av de neste 2500 og 2% - to prosent - av de øvrige eksemplarer. Har verket etter utgivelsen vært gjenstand for revisjon, gjelder dette tilsvarende for den reviderte utgaven.

12.2 For verk som utgis til bruk i undervisning kan det avtales fremstilling av et større antall overskuddseksemplarer. Det samme gjelder tilleggsmaterialet forsåvidt dette tilsies av det antall overskuddseksemplarer som er fremstilt i verket.

12.3 Overskuddseksemplarer skal bare benyttes i produksjon og markedsføring, for utsendelse til anmeldere, som frieksemplarer til forfatteren, og som erstatning for eksemplarer som blir skadet eller defekte eller på annen måte uegnet for salg.

12.4 For overskuddseksemplarer som selges, beregnes forfatterhonorar i henhold til punkt 4. Overskuddseksemplarer som benyttes på annen måte, bør merkes.

13. REALISASJON

13.1 Etter utløpet av utgivelsesåret og etterfølgende kalenderår kan forlaget, etter å ha samrådd seg med forfatteren, selge restopplaget til redusert pris. Forfatteren har i så fall krav på 25 - tjuefem - frieksemplarer. Velger forfatteren å overta det øvrige restopplaget eller del av dette, skal han betale en pris som beregnes til nedsettelsesprisen minus bokhandleravanse. Eksemplarer som fremdeles er usolgt etter nedsettelsessalget, kan forlaget disponere fritt etter først å ha tilbudt forfatteren å overta dem etter en omforenet pris. Dersom det foreligger særlige grunner for å unnta verket fra realisasjon, kan forfatteren underrette forlaget om dette. Forfatteren må varsles om realisasjon i så god tid at slik konsultasjon kan finne sted.

14. EKSTRAORDINÆR UTVIKLING

14.1 Dersom opplaget eller en del av dette bortkommer, blir ødelagt ved brann, vannskade eller annet ulykkestilfelle mens det er i forlagets varetekt, dvs. på dets lager, i trykkeriet, hos bokbinder o.l., kan forlaget erstatte ødelagte eksemplarer gjennom opptrykk. Ønsker forlaget ikke å foreta opptrykk, betales erstatning for honorar etter alminnelige kuransvurderinger.

14.2 Inntre det etter avtaleinngåelsen ekstraordinære omstendigheter som i vesentlig grad endrer forutsetningene for utgivelsen av verket, har både forlag og forfatter rett til å tre ut av avtaleforholdet. Dersom forlaget gjør bruk av sin rett til å tre ut, skal forfatteren ha en rimelig godtgjørelse.

14.3 Hvis forlaget eller forfatteren

- innstiller sine betalinger,
- åpner akkord- eller gjeldsforhandlinger,
- går konkurs,
- eller er i et selskap som trer i likvidasjon,

og partene ikke snarest mulig blir enige om vilkårene for fortsettelse eller opphør av forlagsavtalen, kan den annen part heve forlagsavtalen med umiddelbar virkning. For øvrig gjelder lov om gjeldsforhandling og konkurs

15. OVERDRAGELSE AV FORLAGSRETT

15.1 Forlaget kan ikke overdra sine rettigheter etter denne kontrakt uten samtykke fra forfatteren, med mindre rettighetene inngår i en forretning eller en forretningsavdeling og overdras sammen med denne. Overdrageren vedblir å være ansvarlig for at avtalen med forfatteren blir oppfylt, se også pkt 2.3.

16. NORMALKONTRAKTENS OPPHØR

Normalkontrakten kan sies opp av begge parter med ett års skriftlig varsel etter utgangen av det femte år etter at siste opplag i bokform er satt i salg. For verk som er utgitt for undervisningsformål er oppsigelsesfristen to år.

Er restopplaget i forlaget gjennom prisnedsettelse eller makulering kommet under 50 eksemplarer, og nytt opplag ikke satt i arbeid innen rimelig tid, utløper normalkontrakten 1 måned etter skriftlig varsel fra en av partene.

Avtale om utnyttelse av forlagets første rett i h.h.t. kapittel 2, som er inngått før normalkontraktens opphør, påvirkes ikke av at normalkontrakten opphører.

17. TVISTER

17.1 Oppstår det tvist mellom forlag og forfatter om anvendelsen, tolkningen eller rettsvirkningene av denne Normalkontrakt, med Tillegg A og B, kan hver av partene kreve at det opptas forhandlinger i det faste tvisteutvalg hvortil Den norske Forleggerforening og Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening, hver oppnevner 2 - to - medlemmer.

17.2 Oppnås ikke enighet ved forhandlinger, kan konflikten løses ved voldgift. Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening og Den norske Forleggerforening oppnevner hver 1 - en - representant til voldgiftsretten. Disse oppnevner i fellesskap rettens formann. Blir de ikke enige, oppnevnes rettens formann av byrettsjustitiarius i Oslo Byrett.

Denne kontrakten er utstedt i ..... eksemplarer, ett til hver av partene.

Sted: .....Dato: .....

(forfatteren).....

(forlaget).....